

Władysław E. Klimek

Gorzowski Klub Inteligencji Katolickiej w latach 1976-89

Nadwarciański Rocznik Historyczno-Archiwalny nr 1, 98-104

1994

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

WŁADYSŁAW E. KLIMEK

GORZOWSKI KLUB INTELIGENCJI
KATOLICKIEJ W LATACH 1976-89

1. Historia Klubu Inteligencji Katolickiej (KIK)

Powstanie i działalność Klubu Inteligencji Katolickiej w Gorzowie związane są ściśle z przemianami w naszym kraju. Przemiany te nie zostały jeszcze zakończone, ale też i rola Klubu, jak się wydaje, nie wygasła.

Bezpośrednim inspiratorem zorganizowania gorzowskiego KIK był Włodzimierz Grabowski, który wstąpił do Klubu Inteligencji Katolickiej w Warszawie i stamtąd przynosił idee nurtujące to środowisko. Ale też jego misja natrafiła na podatny grunt, była bowiem grupa osób skupiona w tzw. Kręgu Biblijnym, a w środowiskach świeckich katolików przenikał już duch II Soboru Watykańskiego. Po kilku wstępnych spotkaniach osób zainteresowanych powołaniem KIK w Gorzowie, w końcu marca 1976 r. odbyło się spotkanie, które jego uczestnicy uznali za zebranie organizacyjne Klubu. Sporządzono niezbędne do zarejestrowania dokumenty, jednakże władze wojewódzkie rejestracji odmówiły. Uzasadnienie było typowe dla ówczesnych czasów: w Gorzowie istnieją oddziały Stowarzyszenia Pax i ChSS, to katolikom miescowym powinno wystarczyć.

Mimo odmowy – zebrania grupy organizacyjnej nadal odbywały się. Uczestniczyły w nich od kilku osób w 1976 roku do prawie 40 – w 1979 r. W 1976 r. było 7 takich zebrań, w 1977 r. – 10, w 1978 r. – 12, w 1979 r. – 14. Za prezesa Klubu uważano

Włodzimierza Grabowskiego, a po jego śmierci (5 III 1979 r.) – Zygmunta Jagiełłowicza. Oprócz spraw organizacyjnych i dyskusji na tematy aktualne wysłuchano wielu prelekcji, wygłoszonych głównie przez wykładowców Wyższego Seminarium Duchownego, chociaż niektóre tematy opracowywali także członkowie owego nieoficjalnego Klubu. Do tematyki prelekcji wchodziły zagadnienia filozoficzne, biblijne, historyczne, dotyczące encyklik społecznych, ale też o Międzynarodowym Roku Młodzieży, czy też o Irlandii (w związku z pielgrzymką Ojca Św. do tego kraju). Z reguły zebrania rozpoczynały się mszą św. W 1979 r. odbyło się po raz pierwszy uroczyste spotkanie opłatkowe z udziałem Biskupa Ordynariusza i od tego momentu spotkania takie odbywały się każdego roku. W marcu 1979 odbyły się pierwsze dni skupienia dla członków Klubu. Ponowione w listopadzie tegoż roku, stały się zaczątkiem corocznych rekolekcji wielkopostnych i adwentowych: początkowo w Gorzowie, później – w Rokitnie. Tak więc, obok działań nastawionych na rozwój intelektualny podjęto istotne działania nastawione na przemiany moralne członków. Wielkim przeżyciem była też pielgrzymka do Paradyża 22 października 1978 r., w czasie której w pocysterskich murach uczestniczono w uroczystym rozpoczęciu pontyfikatu Jana Pawła II, śledząc te uroczystości na ekranie seminaryjnego telewizora.

Okres nieoficjalnej działalności zjednoczył ponad trzydziestoosobową grupę ludzi, którzy wprawdzie nie byli w pełni świadomi zbliżających się przemian, jednak przygotowywali się do nich czynnie.

Zapowiedziane na październik 1980 r. już 48 kolejne zebranie zostało przesunięte na 13 listopada z powodu wydarzeń, które radykalnie zmieniły wewnętrzną sytuację w Polsce. Zebranie to poprzedziły przygotowania do ponownego zgłoszenia w Urzędzie Wojewódzkim woli zarejestrowania Klubu. Początkowo władze partyjne zareagowały próbą zastraszenia niektórych członków „nielegalnego” w ich mniemaniu działania. Niemniej spotkanie 13 listopada 1980 roku członkowie potraktowali jako nowe oficjalne zebranie organizacyjne. Po raz drugi złożono niezbędne do rejestracji dokumenty, kopie przekazując sekretariatowi Episkopatu Polski.

Inicjatywę powołania KIK podjęto w tym czasie także w innych miastach. Mimo podpisania przez PRL aktu końcowego KBWE i mimo dokonujących się przemian wewnętrznych, organizatorzy Klubów nie ludzili się, by ich rejestracja była sprawą łatwą. W związku z tym zorganizowano 31 stycznia spotkanie w Poznaniu, w którym uczestniczyli przedstawiciele ubiegających się o zarejestrowanie Klubów z Gorzowa, Kalisza i Koszalina. Późniejsze spotkanie, ale z udziałem także Klubów działających już od r. 1956 oraz przedstawicieli „Tygodnika Powszechnego”, „Więzi” i „Znaku” odbyło się, także w Poznaniu, 28 lutego i 1 marca. Spotkania te odbywały się po otrzymaniu odmowy zarejestrowania. Postanowiono odwoływać się od tych decyzji. W Gorzowie odwołanie uwzględniono właśnie 28 lutego, a 2 marca 1981 r. Klub został zarejestrowany. Decyzję tę przyjęto z dużą radością, 28 marca ks. bp Wilhelm Pluta odprawił w katedrze uroczystą mszę św., inaugurującą oficjalną działalność gorzowskiego KIK. Pierwsze walne zebranie odbyło się 27 października przy udziale 45 osób, spośród 58 członków zapisanych. Powołano też sekcję biblijną, jako pierwszą z przewidzianych statutem. Oprócz zebrań tej sekcji odbywały się zebrania otwarte, których w r. 1981 było 5.

Na 11-13 grudnia 1981 r. wyznaczono rekolekcje adwentowe w Rokitnie. Odbyły się one bez zakłóceń. Ich uczestnicy o stanie wojennym dowiedzieli się dopiero po południu, w drodze do domu.

Na mocy dekretu o stanie wojennym Urząd Wojewódzki zawiesił działalność Klubu. Niektórzy członkowie zostali internowani, bądź aresztowani, chociaż represje te nie dotyczyły działalności KIK. Mimo zawieszenia – odbywały się spotkania modlitewne w każdą środę i we czwartki.

W lutym 1982 r. poproszono prezesa Klubu, Z. Jagiełłowicza, na rozmowę do Wydziału Wyznań Urzędu Wojewódzkiego. Rozmowy takie miały miejsce bodajże jeszcze dwukrotnie. Sugerowano w nich możliwość odwieszenia działalności, pod warunkiem wykreślenia z listy członków KIK osób aresztowanych lub internowanych, na co prezes się nie godził. I dopiero 22 listopada 1982 r. uchylono zawieszenie działalności.

Wiosną 1983 r. zmarł prezes Z. Jagiełłowicz. Obowiązki prezesa przejął po nim piszący te słowa. Działalność Klubu rozwijała się nadal w sekcji biblijnej oraz poprzez organizowanie miesięcznych zebrań otwartych z prelekcjami osób spoza Gorzowa. Nadal organizowano rekolekcje adwentowe i wielkopostne oraz uroczystości opłatkowe (zawsze z udziałem ks. Biskupa Ordynariusza). Jednakże oprócz tego starano się wykorzystać szansę działalności oficjalnej, by przygotować w miarę możliwości szerokie kręgi ludzi do dobrego wypełniania obowiązków obywatelskich w warunkach wolności, nadejścia której przecież należało się spodziewać. Przede wszystkim organizowano wyjazdy do miejsc spotkań z Ojcem Św. w czasie jego pielgrzymek do Polski w latach 1983 i 1987. Zorganizowano też dalsze sekcje problemowe w Gorzowie: społecznej nauki Kościoła, esperancką, młodzieżową, charytatywną, kultury chrześcijańskiej i gospodarczą, później także turystyczno-pielgrzymkową. Wykorzystując zapis statutowy, że terenem działania Klubu jest województwo gorzowskie, zorganizowano sekcje terenowe w Międzyrzeczu, Trzcielu, Międzychodzie i w Drezdenku. Nawiązano kontakty z grupami w Warszawie, które organizowały (nielegalnie) spotkania z pracownikami naukowymi Uniwersytetu Warszawskiego oraz z niektórymi działaczami opozycji. Dzięki nim przywożono do Gorzowa niektóre wydawnictwa z tzw. drugiego obiegu oraz materiały umożliwiające studia różnych zagadnień gospodarczych i społecznych. Materiały te wykorzystywano na spotkaniach szkoleniowych w mniejszych grupach, zarówno w Gorzowie, jak i w sekcjach terenowych. Z czasem powstała myśl utworzenia „szkółki” sobotniej lub niedzielnej. Później zdecydowano się podjąć przygotowania do zorganizowania Instytutu Wyższej Kultury Religijnej, afiliowanej przy KUL. W tym celu, jako działania przygotowawcze, prowadzono przez trzy lata tzw. Studium Wiedzy Społecznej, z wykładami w każdą drugą sobotę, w oparciu zarówno o własne możliwości kadrowe (wykorzystując kontakty warszawskie), jak też w oparciu o wykładowców Wyższego Seminarium Duchownego. Ostatecznie jednak zrezygnowano z planu organizowania IWKR na rzecz filii wrocławskiego Papieskiego Wydziału Teologicznego, który stał się instytucją od Klubu niezależną.

2. Dni Kultury Chrześcijańskiej

W 1984 r. zorganizowano od 6 do 13 maja pierwsze Gorzowskie Dni Kultury Chrześcijańskiej pod hasłem: „Kościół współtwórcą kultury w Polsce”. Po inauguracyjnej mszy św. w katedrze ks. bpa Pawła Sochy chór katedralny wykonał starannie przygotowane polskie pieśni żołnierskie. Następnego dnia dokonano otwarcia w Białym Kościele wystawy sztuki sakralnej, głównie grafiki A. Gołębniaka z Poznania. W kolejnych dniach wystąpił zespół wokalny Wyższego Seminarium Duchownego, zespół chórny siostr urszulanek z Pniew wykonał „Akatyst do NMP”, Halina Mikołajska – „Tryptyk Maryjny”, śpiewał chór z Klenicy. Prócz tego wygłoszono serię odczytów: „Chrześcijaństwo polskie i jego rola w życiu i kulturze narodu” (prof. Jerzy Kłoczowski), „Rola Kościoła w życiu narodowym w czasie okupacji” (ks. prof. T. Salwa), „Tolerancja religijna w Polsce” (ks. prof. H. Dworak), „Mój życiorys polityczny” (Stefan Kisielewski).

Drugie Dni odbyły się w czasie od 21 do 28 kwietnia 1985 r. Ich hasło: „Żyjemy dziś, by tworzyć jutro” miało uświadomić potrzebę podejmowania działań skierowanych ku przyszłości. Oprócz spotkania autorskiego z Wiktorem Woroszylskim i wieczoru poetyckiego poświęconego ks. kard. Stefanowi Wyszyńskiemu – wystąpił chór z Zielonej Góry oraz wygłoszono prelekcje: „Rodzina” (ks. doc. Jan Kłoczowski), „Nauka a religia w świetle katechezy papieskiej” (prof. Janusz Ziółkowski), „Zwyciężaj zło dobrem” (ks. doc. Jan Krucina), „Ojczyzna” (prof. Stanisław Stomma), „Cele wychowania chrześcijańskiego” (ks. H. Dworak). Po raz pierwszy programem Dni objęto także Międzyrzecz, a jesienią (18-20 X) odbyły się I Dni Kultury Chrześcijańskiej w Trzcielcu, zorganizowane przez tamtejszą sekcję gorzowskiego KIK.

Trzecie Dni odbyły się od 13 do 20 kwietnia 1986 r. pod hasłem: „Krzyż jest naszym znakiem”. Na ich program złożyły się: koncert klasycznej niemieckiej pieśni religijnej (chór katedralny pod dyr. Stanisława Węgrzyna), „Psalmy przyszłości” Z. Krasieńskiego (aktorzy teatru gorzowskiego), spotkanie autorskie z Ryszardem Krynickim, koncert pieśni religijnej w wykonaniu chóru

parafii św. Krzyża w Gorzowie pod dyr. Leszka Skibińskiego, oraz prelekcje o. K. Kasznicy OP, ks. prof. M. Brzozowskiego, red. J. Hannelowej. Po raz drugi, z programem znacznie bogatszym, sekcja w Trzcielu zorganizowała swoje Dni od 9 do 16 listopada.

Czwarte Dni odbyły się od 22 lutego do 1 marca 1987 roku. Wygłoszono wiele prelekcji: „Długa droga do dojrzałości apostołskiej świeckich” (red. Andrzej Wielowieyski), „U źródeł wspólnoty narodowej” (P. Kądziała), „Spuścizna bpa dra Wilhelma Pluty” (ks. inf. M. Marszałik), „Poznański Czerwiec a chrześcijańska nauka społeczna” oraz „Umowy społeczne” (prof. J. Ziółkowski), „Chrześcijańska droga wolności i wyzwolenia” (ks. prof. J. Pasierb). Odbyło się też spotkanie autorskie ks. Janusza Pasierba, a aktorka Danuta Michałowska zaprezentowała „Słowo o Karolu Wojtyłe” i „Apokalipsę”. Sekcja w Trzcielu zorganizowała Dni w czasie od 15 do 22 listopada.

W r. 1988 Gorzowskie Dni Kultury Chrześcijańskiej trwały od 21 do 28 lutego. Nawiązywały do Roku Maryjnego oraz miały na celu pogłębić refleksję nad nauczaniem Jana Pawła II w czasie jego III Pielgrzymki do Polski. Aktorzy teatru gorzowskiego przedstawili program pt. „Matka i Syn”, ks. S. Kłósek mówił nt.: „Rola i zadania kultu Matki Bożej w naszej diecezji”, prof. Jerzy Kłoczowski – „Millenium chrześcijańskiej Rusi i 600-lecie chrześcijaństwa litewskiego”, o. Rufin Abramek – „Rok Maryjny, światło, moc i wezwanie dla polskiej kultury”, o. Tomasz Pawłowski – „Siła przebicia młodych”, ks. prof. Michał Czajkowski – „Uśpiony olbrzym” (o świeckich w Kościele), red. Bogumił Luft – „Przesłanie III Pielgrzymki”, ks. prof. T. Siudy – „Macierzyńskie pośrednictwo Maryi” i „Historiozbawcza funkcja wiary Maryi”, doc. dr M. Braun-Gałkowska – „Przygotowanie do życia w rodzinie”. Programem Dni objęto także Międzyrzecz, Skwierzynę, Strzelce Kr. i Kostrzyn.

Szóste Gorzowskie Dni, pod hasłem „Dojrzewanie do wolności”, odbyły się w czasie od 2 do 9 kwietnia 1989 r. Aktorzy teatru gorzowskiego przedstawili „*Dziady katyńskie*”. Prelekcje wygłosili: red. Ewa Szumańska, red. Józefa Hannelowa, ks. prof. Zdzisław Chlewiński. Oprócz Gorzowa programem i tym razem objęto Międzyrzecz i Strzelce Kraj.

Oprócz przedstawionej działalności Klub gorzowski już w 1983 r. rozpoczął prenumeratę czasopism dla szkół polskich na Wileńszczyźnie. Prenumerata ta objęła kilka szkół – trwała do 1989 r. i obejmowała po kilka tytułów polskich czasopism dziecięcych i młodzieżowych dla każdej szkoły. Klub współuczestniczył też w organizowaniu Duszpasterstwa Ludzi Pracy i Rodziny Katyńskiej (inaugurując jej działalność ufundowaniem pamiątkowej tablicy w katedrze gorzowskiej). Od r. 1983 przy gorzowskim Klubie zaczęło organizować się Stronnictwo Pracy, a w 1988 r. – Klub Chrześcijańsko-Demokratyczny. Klub pomógł w organizowaniu się „Gazety Mówionej”, Towarzystwa Pomocy im. Brata Alberta oraz Związku Żołnierzy Armii Krajowej. Zorganizował księgarnię „Spes” oraz dość bogatą własną bibliotekę, otwartą dla publiczności, służącą zwłaszcza Papieskiemu Wydziałowi Teologicznemu. Organizował coroczne spotkania noworoczne dla dzieci specjalnej troski. W Klubie zbierano pieniądze i rzeczy dla placówek misyjnych w Indiach. Organizowano liczne wyjazdy do miejsc pielgrzymkowych w kraju i do Włoch, w czym, obok Gorzowa, wyróżniała się też sekcja w Trzcielcu. I jak już wspomniano, oprócz żywej działalności w sekcjach, organizowanej w zasadzie własnymi siłami, odbywały się miesięczne spotkania otwarte, na których odczyty wygłaszali zaproszeni prelegenci spoza Gorzowa, z reguły – o uznanej renomie. Także sekcje terenowe rozwijały własną działalność w swoich środowiskach, dostosowując ją do potrzeb i własnych możliwości.